

EKONOMİ POLİTİK

Eriş Yeldan, 14 Nisan 2021

Mundell ve Açık Makroekonomi

Makroekonomi alanının önemli bilim insanlarından birisi, **Robert Mundell**, 4 Nisan günü 88 yaşında aramızdan ayrıldı. Mundell'i, Keynesgil iktisadın kapalı ekonomi dünyasıyla, neoklasik (muhafazakar) ana akım öğretisinin büyümlü ve masalsı varsayım ve önermelerini bir araya getirme çabalarıyla tanıyoruz. Öyle ki, bu haftaki yazımın başlığı aslında *Mundell'in Açık Makroekonomi Dünyası Hayaller ve Gerçekler* olmalıydı.

Robert Mundell'in iktisat bilimine katkıları 1950'lerden başlayarak, 1961 ve 1963'te kaleme aldığı iki önemli makaleyle zirveye ulaştı ve **Marcus Fleming** ile birlikte anılan şu dizeler ile dile getirildi: “*dış dünyaya açık bir ekonomide şu üç politika tercihinden sadece ikisi bağımsız olarak seçilebilir: (1) sermaye hareketlerinin kısıtlı ya da serbest oluşu; (2) döviz kurlarının sabit ya da serbest oluşu; ve (3) bağımsız bir para politikası (ulusal faiz haddi).* Sermaye hareketlerini serbestleştirmiş bir ulusal ekonomi artık *hem döviz kurunu*, hem de (para politikası yoluyla) *faiz oranlarını* eş anlamlı olarak belirleyemez.

Türkçesi: *sermaye hareketleri kuralsızlaştırılmış ve serbest kılınmış iken, hem dövizin, hem de faizin düzeyini keyfinizce belirleyemezsiniz.* Böyle bir şey yapmaya kalktığımızda da Merkez Bankanızın rezervlerinin nereye harcandığı (*128 milyar dolara nerede?*) sorusuna yanıt vermek zorunda kalırsınız.

Bu üç politika tercihinin bir arada belirlenemez oluşu, iktisat biliminin renkli sözcükleri arasında *imkânsız üçleme* sıfatıyla tanınır oldu. Hatta Anglo Sakson geleneğinden gelen iktisatçılar, sorunu kilise öğretilerine de gönderme yaparak *Kutsal Olmayan Üçleme* sözcükleriyle anmaktaydılar. *İmkânsız üçleme*, deyim yerindeyse, artık her iktisatçının alet çantasında bulunan, genel kabul gören bir reçeteydi.

Küresel Kapitalizmin Gerçekleri İse Daha da Acımasız

Ne var ki, özellikle 1980'lerden sonra tüm dünyaya egemen olan *finansal serbestleştirme, esnekleştirme, ve neoliberal küreselleşme* koşullandırmalarıyla birlikte ulusal ekonomiler birer birer çok daha acımasız bir gerçek ile karşı karşıya olduklarını fark ettiler. Sermaye hareketlerine hiçbir düzenleme ya da kısıtlama olmadan serbestlik tanıyan bir ekonomide (hele hele yerel finans piyasaları henüz olgunlaşmamış ve derinleşmemiş, gelişmekte olan ekonomilerde) artık değil üç politika seçeneğinden ikisini belirleyebilmek, *bağımsız herhangi bir makroekonomi politikasından söz edilemeyeceği* görülmekteydi.

Sermaye hareketlerinin koşulsuz kuralsızlaştırılması altında, artık ulusal düzeyde bağımsız herhangi bir genişleyici gelirler politikası, ya da makroekonomik istikrar politikası izlemek mümkün değildir. Faiz oranını geriletmeyi hedefleyen genişleyici bir para politikası, ya da kamu harcamalarını arttırarak, istihdamı canlandırmaya öncelik veren bir mali politika, küresel finans şebekesinin “önce yüksel finansal getiri” ön koşuluyla karşılanmakta ve bu tür aykırı davranışlar sermaye çıkışı tehditleriyle cezalandırılmaktadır. *Yükselen Piyasa Ekonomisi* olmanın ön koşulu yere ve uluslararası finans sermayesinin spekülasyon kâr

beklentilerine olumlu koşulları sağlamaktan geçmektedir. *Vaşington Uzlaşısı* ya da *makroekonomik istikrar hedefleyen yapısal reformlar* diye anılan bu ön koşullandırma, uluslararası derecelendirme kuruluşları ve IMF tarafından yakından denetlenmektedir.

İlginçtir ki, bir günde döviz piyasalarında 7 trilyon dolara ulaşan işlem hacmi ve küresel mal ve hizmet üretiminin neredeyse on misline ulaşmış finansal varlıklarıyla, sermaye hareket serbestliğinin yarattığı çalkantılar, reel ekonomi dünyasının istikrarlı biçimde üretim ve yatırım yapmasının önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Finansal kuralsızlaştırma ve denetimsiz serbestleştirme yol açtığı spekülasyon sürü içgüdü ve yer çekimi yasalarını hiçe sayan köpüklenme, 1997 Asya, 2001 Türkiye ve Arjantin, ve 2009 küresel krizlerinde de görüldüğü üzere, makroekonomik istikrarsızlığın ve reel üretim krizlerinin başlıca nedeni halindedir.

Dolayısıyla, aslında Robert Mundell kapitalist bir ekonomide, tüm küresel ekonomiyi kendi spekülasyon birikim mantığına tabi tutarak, döviz ve mali piyasalarda belirsizliği önleyebilecek ve makroekonomik istikrarı sağlayacak para ve mali politikalarının izlemenin imkânsızlığını vurgulamaktaydı. Nitekim blog sayfasındaki anma yazısında da **Michael Roberts**, Mundell'in aslında kapitalist kâr dürtüsü ile hareket eden uluslararası sermayenin küresel piyasalarda anarşi ve dengesizlik yarattığını; ve bu dengesizliğin çözümünün de *imkânsız* olduğunu gösterdiğini yazmaktaydı.